

Mitinio pasaulėvaizdžio tyrimų telkimas ir viešinimas

Žurnalo redakcijoje prieš pusmetį pradėjęs darbuotis Ignas ŠLAJUS šį kartą pristatomas kaip tink(la) lapio¹ „Tautos menta“ (www.tautosmenta.lt), skirto lietuvių religijos, mitologijos, pasaulėvaizdžio tyrimams viešinti, kūrėjas. Tinklapyje, pradėjusiame veikti 2014 m. sausio 1 d., sutelkti spaudoje skelbti rašiniai PDF pavidalu bei kita su minėtomis temomis susijusi medžiaga.

Šiandien tinklapyje pristatomi jau 20 autorių, skiltys tolydžio gausėja, darosi išsamesnės, pildosi tiek publikacijomis, tiek garso ir vaizdo įrašais. Šiuo metu viešinama daugiau kaip 600 PDF'ų (daugelis jų neprieinami kitur), skelbiama apie 80 garso įrašų (dalis jų daryti būtent tinklapiui), apstu nuorodų į publikacijas *html* pavidalu, vaizdo įrašus.

Tinklapiu redaktoriaus klausiamo, kaip užsimezgė ir buvo įgyvendinta tokia idėja? Kokie jos užkulisiai ir ateities gairės?

Šis tinklapis, reikia manyti, neatsirado tuščioje vietoje. Kokia jo priešistorė?

Ilgesnė už istoriją (*juokiasi*). Pati idėja yra mitologo Dainiaus Razausko, tad apie priešistorę tegaliu kalbėti nuo akimirkos, kai su idėja buvau supažindintas pats. Galiu net tiksliai pasakyti, kada: 2011 m. lapkričio 20 d., per pirmąsias Baltų kultūros ir religijos mokyklos paskaitas. Tą vakarą man kiek anksčiau beišeinant, D. Razauskas visiškai probėgšmais, kone tarpduryje, užsiminė apie tokią degančią būtinybę. Tada dar net nebuvo aišku, *ko* būtent. Nė vardo *tai* neturėjo. Bet to reikėjo, anot Dainiaus, – nedelsiant.

Išgirsti lengva, visai kas kita tokios užduoties imtis. Juolab tikriau nežinant *kaip* ir – svarbiausia – *kodėl*. Tuomet tokio triūso prasmė man dar nebuvo tapusi asmenine, tad jį kiek nudelsiau. Išties šio darbo imtis panūdau tik vėliau, dėl keleto priežasčių. Pirma – atsidėti mitologijos studijoms galų gale apsisprendžiau ir pats, tuo atleisdamas bet kokius stabdžius susijusios medžiagos telkimui, o vos pradėjęs su ja tvarkytis jau savaime atsidūriau Dainiaus brandintos idėjos traukos lauke. Antra – beklausydamas Vilniaus universitete dėstomų „Lietuvių religijos ir mitologijos“ bei „Lietuvių tautosakos ir mitologijos“ kursų jau tiesiogiai patyriau ir aiškiai suvokiau, kaip būtų nepamainomai vertinga, jei visa medžiaga, kurią mini dėstytojai, būtų lengvai prieinama vienoje vietoje. Mat situacijos, kai universiteto bibliotekoje vienu knygos egzemplioriumi dalijasi visas kursas, deja, nėra neįprastos, o internete buvo taip pat toli gražu ne viskas.

Tuomet ir išryškėjo paprasto, šią tuščią nišą užpildančio ir spragas užkaišančio tinklapiu vizija, tapo gan aišku, *ką* ir *kaip* jame reiktų pateikti.

Kodėl autorinės skiltys?

Medžiagos rūšiavimą pagal autorius nulėmė pradinis įdirbis. Turiu silpną bibliografijos, tad vos pradėjęs domėtis Lietuvos mitologų darbais, pirmiausia puoliau ieškoti, kas ir kur jų parašyta. Internetu rasti viešai skelbiami darbų sąrašai (čia nekalbu apie profesionaliai sudarytas ir išspausdintas bibliografijas) vis pasirodavo tesantys daugiau ar mažiau daliniai, neišsamūs, o mane domino *viskas* iki menkiausių smulkmenų. Taip asmeniniam naudojimui pamažėl mėgėjiškai susidariau D. Razausko, Nijolės Laurinkienės ir kt. bibliografijas, kurios vėliau ir tapo pirmosiomis tinklapiu skiltimis. Lygia greta, nuolat į tąsias bibliografijas atsižvelgdamas, o sykiu ir pildydamas, kaupiau pačius rūpimų autorių darbus visais man prieinamais pavidalais, taip pat ir skaitmeniniais. Jei ieškomo straipsnio PDF'ą internete rasdavau viešinamą ne skyrium, o bendrame leidinyje – kokioje nors straipsnių rinktinėje ar pan. – „iškirpdavau“ ir pagal šiokią tokią santrumpų sistemą tvarkingai pavadinęs dėdavau į atitinkamą autorinį vokelį savo kompiuteryje. Atsiradus tinklapiu vizijai, pagal išgales pradėjau gaminti ir trūkstantus PDF'us. Taigi, parengus tinklapį techniškai, turinio požiūriu buvo belikę visa tai perkelti iš kompiuterio į viešąją erdvę.

Tačiau nesakyčiau, kad tokia tinklapiu struktūra pasirinkta vien dėl to. Medžiagos skirstymas, rūšiavi-

1. Kliudamiesi teoriškai egzistuojančia, net pavadinimą kalbotyroje turinčia haploglogijos, t. y. vieno iš dviejų vienodų greta stovinčių skiemenu praleidimo dėl disimiliacijos galimybe, toliau žodį *tinklapis* vartosime įprastai sutrumpėjusia forma *tinklapis*. Kad žodis ne „tinkuotas“ ir tinkantis, rodo keletas kitų haploglogijos pavyzdžių: Tauragė < Tauraragė, mineralogija < mineralologija. Nors haploglogija, gan ironiškai, pati pasilieka „lolo“, tinklapiu „lala“ šiame pokalbyje jau gali pasirodyti kiek per dažnas.

mas temomis, ne vien pagal autorius, visados perdėm sąlygiškas, o kurti kokią nors kompleksinę klasifikacijos sistemą buvo paprasčiausiai ne mūsų jėgoms.

Kas tinklapį parengė? Ar tai oficialus projektas?

Kai tapo aišku, kad to reikia, ilgai svarstėme, lyginome savo norus ir galimybes. Kilo ir didelis klausimas – ar verta ieškoti finansavimo, o jei verta – kaip, kur? Kas sukurs tinklapį, kas dengs jo išlaikymo sąnaudas? Taip pat buvo keblu su autorių teisėmis. Paprasčiausiai su Dainiumi tų dalykų neišmanėme. Autorių teises nutarėme derinti tik su pačiais autoriais – paprasčiausiai atsiklausiant, juridinio asmens bent pradžioje nusprendėme nesteigti, jokio finansavimo kol kas neieškoti, o techniniai dalykai buvo išspręsti tiesiog namų sąlygomis: aš paminėjau apie galimą tinklapio struktūrą, brolis su tėčiu pagal tai sukūrė paprastą dizainą, o trečias brolis, tuomet dar gimnazistas, – viską suprogramavo. Jo pamokytas su tinklapiu apsieiti, tvarkau jį ramiai ir sėkmingai iki šios dienos. Dainius savo ruožtu moka mokesčius už interneto svetainės vardą ir adresą, vadinamąjį *domeną*, ir duomenų vietos suteikimą, vadinamąjį *hostingą* (prieglobą). Štai kaip oficialiai turime „Tautos mentą“.

Kodėl pasirinktas toks pavadinimas?

Dėl pavadinimo sukome galvą. Nors ir būta įvairių variantų, nė vienas nedžiugino. Bet štai vieną gražią dieną, besėdint „Liaudies kultūros“ žurnalo palėpėje, Dainius pradėjo kalbėti apie Simoną Daukantą ir pratarė: „Tautos menta“. Susižvalgėme ir supratome turį pavadinimą. Dargi simboliškai pagerbiantį bene pirmąjį ne tik lietuviškais žodžiais, bet ir lietuviška dvasia rašiusį lietuvi.

Kas yra toji *menta*, kodėl šis žodis nebūtinai yra Daukanto naujadaras, o jei ir toks, tai kodėl itin taiklus, trumpai drūtai jau nusakyta ir skelbiama pačiame tinklapyje². Aš savo ruožtu prisipažinsiu, kad man *menta*, kaip ausiai neįprastas ir savo gelmine prasme nors ir nėščias, bet ne akivaizdžiai nešinas žodis, pradžioje siejosi – net gėda sakyti – su „mentais“ ir mentolinėmis „Mynthon“, o junginys „Tautos menta“ savo skambesiu labai jau priminė

2. Gerbiamo skaitytojo dėlei šitai skelbiame ir mes: šios publikacijos pabaigoje, iškart po pokalbio.

TAUTOS MENTA mitinio pasaulėvaizdžio tyrimai	
<p>PRADŽIA Ališauskas, Vytautas Balsys, Rimantas Beresnevicius, Gintaras Butiene, Giedre Bugiene, Lina Dzermantas, Aliaksejus Greimas, Algirdas J. Jasiunaitė, Birutė Laurinkienė, Nijolė Racenaite, Radvilė Razauskas, Dainius Senvaitytė, Dalia Šiekonytė, Jūratė Tumėnas, Vytautas Vaiškimas, Jonas Vaitkevičienė, Daiva Vėlius, Norbertas Vyčiniene, Daiva Zabulytė, Jolanta Zavjalova, Marija RENGINIAI</p>	<p>Daukanto „Būdo senovės lietuvių, kalbėnų ir žemaičių“ turinio pirmasis paragrafas pradedamas: <i>Krašto vieta, jos privalumai, oras; tautos menta, daba, būdas ir ipročiai...; paskui, skyriuje „Tikyba senovės lietuvių“, Daukantas rašo, jog senovės lietuvių žiniai turėjo tikybą už pragumą, kuriuo svietą gorino, gandino dėl sugurintimo ir sukruvinimo žmogaus m e n t o s ir dėl būtinio sau pakusumo. Lygia dalia tuo pačiu [rankiu guodė, laimino, džiugino ir linksmino dėl ištempimo tos pačios m e n t o s (D&R I, 410, 529). Tuo būdu ir žmogaus, ir tautos menta tiesiogiai susiejama su senovės lietuvių tikyba arba, kaip dabar pasakytume, senovės lietuvių religija ir mitologija. [Kodėl menta? Skaityti toliau]</i></p> <p><i>Tautos menta</i>, visokeriopas jos tyrimas, apmąstymas ir tuomi ugdymas yra šio tink(la)lapio tikslas, o Daukanto vardas – jo vėliava. Tinklapis skirtas lietuvių religijos, mitologijos, pasaulėvaizdžio tyrimams viešinti, pirmiausia – spaudoje skelbtų darbų PDF pavidalu, bet pristatoma ir visokia kitokia susijusi medžiaga. Tinklapyje pristatomų autorių ir jų darbų skaičius turėtų tolydžio augti.</p> <p>***</p> <p>Tautos menta 2015-uosius skelbia Gintaro Beresneviciaus skaitymo metais!</p> <p>Devintaisiais nuo Jo iškelavimo Anapilin. Nūn pakilęs iki devinto dangaus, nusikėlęs už devynių jūrių marių, bet nepamirštas. Viešiname Jo veik pilną bibliografiją.</p> <p>***</p> <p>Mes pasiekiami: tautosmenta@gmail.com</p> <p>Tinklapis veikia nuo 2014-01-01</p> <p>Tinklapyje tvarko Ignas Šlepas</p>

Atraštinis puslapis. Kairėje – šiuo metu pristatomi autoriai.

„sarmatišką“ patosą. Sąsajos nevaldomos ir pasijuokti iš jų smagu, bet nuolatos kartojamas žodis vis dėlto ima vienąsyk ir savo prasmėmis atvirsta. Šiandien *mentą* jau girdžiu ir tariau kaip įprastą žodį, prasme rėpiančią ir atstojančią tiek *protą*, *sąmonę*, tiek *dvasią*, tiek tą patį *mentalitetą*. Menta yra menta. Kaip barai yra ir „Kultūros barai“ (*juokiasi*).

Toks tinklapio pavadinimas tarsi mena tam tikrą tautiškumo programą...

Kurios vėliava tuomet, kaip teigiama tinklapyje – Daukanto vardas. Taip, galbūt, bet šis tautiškumas gelminis, mitinis – jaučiamas arba ne, per jėgą nebrukamas. „Mentos“ – taip mes vadiname tinklapį – tautiškumas nėra bukas. Kaip anglų ir lietuvių kalbos tarpusavyje juokauja: *books wake us* „knygos mus žadina“, tariant „būk sveikas“. Būtent knygos, *skaitymas* ir yra šio tinklapio esmė, jo gelminis žadas, atsiribojantis nuo bet kokių ideologijų siūlomų išankstinių pažadų. „Daukanto vėliava“ čia – nuoširdus simbolis. Ir nieko daugiau, jei nenorima.

„Menta“ skirta medžiagai sukelti, patogiai ją sudėti po ranka. Joje tik tolydžio telkiami darbai, kurių, tyrinėjant mūsų mitinį pasaulėvaizdį, tiesiog neišeina apeiti. Tinklapis sumanytas kaip neįpareigojanti prieiga prie medžiagos, kuri anksčiau internete buvo pasklidusi, išbarstyta, arba jos iš viso nebuvo. Dargi – jei ir panaši į tokį, „Menta“ nėra žmonių sambūris, anaipatol ne kažkoks „savų“ ratelis. Kas paskelbiama pirmiau, kas vėliau, kas jau įdėta, kas dar ne, – ganėtinai atsitiktinis dalykas. Kaip man pasisekė skiltis parengti, tokia seka ir yra. Turėčiau daugiau laisvo laiko, sąrašas bemat pailgėtų.

Kartais tetrūksta vieno ar kito autoriaus sutikimo, o pati bibliografija parengta, esami PDF'ai sutelkti, trūkstančių prigaminta. Tokiais atvejais viliamės, stengiamės būti mandagūs. Labai apmaudu, kai norimų skelbti autorių dėmesys nukrypsta

į tarpasmeninius prieštaravimus, kai sureikšminami autorių tarpusavio ryšiai. Jų paisymas ir derinimas – ne mūsų tinklapio galioje ir valioje. „Mentoje“ tik telkiame ir viešiname darbus, kuriuos skaitantis žmogus galbūt nė nenučiuoks apie juos parašiusiųjų tarpusavio santykius (dažnai nenučiuoku ir pats) ir tiesiog pasinaudos galimybe paprastu būdu prie jų prieiti. O jei skaitytojas bus jau šiek tiek susipažinęs su mitinio pasaulėvaizdžio tyrimais, turbūt tik nustebės, kad tarp visų darbų nėra ir kitų – išties vertų.

Būtų išties gražu, jei autoriai žiūrėtų antraip – užuot nenorėję pakliūti į „sąrašą“ dėl vienos ar kitos šalia boluojančios pavardės, jungtūsi dėl likusios daugumos, išreikštų paramą jiems. Arba suvis – galvotų apie skaitytojo nėtektis. Juk žvelgiant esmiškai, parašyti ir paskelbti darbai yra jau ne parašiusiojo turtas – jie turtina tautą, visus besidominčius. Kalbu apie *skaitymą*, ne autorių teises. „Mentoje“ galų gale nei parduodama, nei uždirbama.

Tai tinklapyje gali būti skelbiamas bet kuris norintis autorius, jei tik susijęs tematiškai?

Žinoma, kad yra tam tikri saugikliai. Tinklapis skirtas pažinimui auginti, ne kliedesiams dauginti. Yra autorių, kurių darbų skelbimas reikalautų tam tikro komentaro. Į galvą ateina pavyzdys iš vieno knygyno Vilniuje, kur greta rimtų mitologų veikalų pūpso ir Romualdo Zubino apreikštos tetralogijos pirmoji dalis „Perkūnas“. O norėdami šiomis dienomis įsigyti Nijolės Laurinkienės monografiją „Senovės lietuvių dievas Perkūnas“, ją ir su žiburiu vos rasime, nors šioji, išleista dar 1996 m., tebėra vienintelė rimta Perkūnui skirta monografija. Viena vertus, tai paveizdina „Mentos“ aktualumą – yra vieta, kurioje minėtosios Laurinkienės monografijos PDF'as gali būti ir kiek vėliau tikrai bus lengvai prieinamas. Kita vertus – gal vis dėlto vertėtų pagalvoti ir apie atskirą tinklapio skiltį moksliniu požiūriu perdėm abejotiniams autoriams pristatyti? Sutikimo tam nereikia. Galimybę turime, knygynai – ne.

2015-uosius paskelbėte Gintaro Beresnevičiaus skaitymo metais...

Vėlgi simbolinis gestas. Tiesiog taip sutapo, kad vos man baigus sudarinėti G. Beresnevičiaus bibliografiją, atėjo nauji metai, sykiu ir mitologiškai devintieji nuo Jo iškeliavimo Anapilin. Kadangi iki šiol tokios daugiau ar mažiau išsamios bibliografijos, darbų sąvado *in corpore*, bent jau mano žiniomis, viešai prieinamo nebuvo, pamaniau esant prasminga tai simboliškai ir paminėti.

G. Beresnevičiaus darbų gausa stačiai stulbinanti – juokais net galima tarti, kad būtų greičiau išvardyti periodinius leidinius, į kuriuos Jis nebūtų nors ko

parašęs nei atvirksčiai, o kur dar knygos, straipsniai rinktinėse, rašiniai interneto portaluose. Didelė viso šito dalis nūnai dingusi iš akiračio, nugrimzdusi kažkur atmintyje. Galima tai suprasti. Pažvelgus į bibliografijos pozicijas, vien suskaitmenintuose „Šiaurės Atėnuose“ jų suskaičiuosime per 80. O skaityklose krūvomis gultys nesuskaitmeninti numeriai? Jei žinai, ko nori, kur tai yra – nueini ir randi. O jei nežinai? Jei nežinai, kad žmogus pasirašinėjo ir slapyvardžiais? Vien nuosekliai pervertus tuos internete nepasiekiamus „Šiaurės Atėnų“ numerius, pavyzdžiui, G. Beresnevičiaus bibliografija pasipildė dar apie 150 pozicijų.

Žinoma, tokių statistinių skaičių vertės tikrovėje skiriasi. Ir dešimt publikacijų laikraštyje gali būti nė iš tolo nesulyginamos su vienu geru straipsniu kokioje rinktinėje. Pavyzdžiui, „Kauno aide“ randame trumpą baltų religijos ir kultūros istorijos apybraižą, o „Kauno dienoje“ teaptiksime, kas Beresnevičiaus pastaruoju metu žiūrėta per televizorių. Ir vis dėlto net ir tokių atvejų, kaip neva nesusijusių su „Menta“, nederėtų lengva ranka nurašyti, mat „andainykštį“ pasaulėvaizdį Beresnevičius permatė visur, kokią susijusią įžvalgą parašyti sugebėdavo nenuspėjamai bet kur.

Dera pasakyti, kad viešinama G. Beresnevičiaus bibliografija dar yra kiek pildytina, nes, net ir pervertus visus geriau žinomus leidinius ir periodiką, vis tiek kartkartėmis nutinka aptikti ką netikėto, kur nors „Moksle ir technikoje“, „Akademike“, „Akiračiuose“, „Artumoje“, „Lietuvos aide“, šiaip kokiame kultūrologiniame almanache, ar suvis nežinomame, visai netyčia į rankas papuolusiame senokame leidinyje. Kartu tai ir džiugina.

Žvelgiant į visą šį publikacijų sąvadą kyla klausimas, ar šioji *visuma* kada nors buvo įsisąmoninta? Žinome, kad G. Beresnevičiaus išėjimas 2006 m. nepraėjo tylo mis. Jo, kaip iškilaus religijotyryninko, atminimui dedikuoti bent keletas leidinių, kaip Lietuvos „atminties vieta“ Jis įtvirtintas ir televizijos eteryje. O raštų kaip neturime, taip neturime. Eseistikos ir publicistikos rinktinė „Ne apie tai mano dūzgelė“ (2007 m.) jų tikrai neatstoja. Kita vertus, bene dar pats G. Beresnevičius buvo parengęs savo religijotyryninių straipsnių rinktinę „Baltų lankų“ leidyklai? Kur ji?

Bet gana pesimizmo. Manau, kad G. Beresnevičiaus darbai patys veržiasi atgal į dienos šviesą, idant būtų permąstyti iš naujo. Be galo džiaugiuosi, kad Jis pagaliau atsidadė „Mentoje“, kur sausos bibliografijos atgyja, kur kiekviena bibliografijos pozicija yra arba gali tapti vartais į patį tekstą (tokių vartų G. Beresnevičiaus skiltyje jau daugiau nei 200; 60 jų – PDF'ai), kur beskaitant galima išgirsti ir gyvą autoriaus balsą ar suvis gyvai ekrane pamatyti: tiek, pavyzdžiui, 1992 m. bekalbantį apie senovės lietuvių sielos sampratą, tiek 2005 m. – apie lietuviškąją tapatybę. O dėl G. Beresnevičiaus nesulaukiamų raštų, tai Jo skiltis „Mentoje“ ir gimė iš didelio jų noro.

Gyvos bibliografijos...

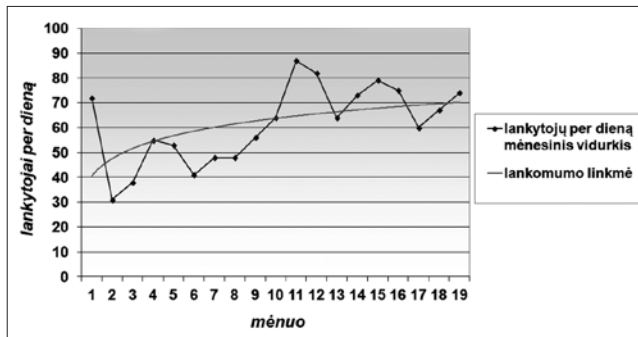
Būtent. Spausdintos bibliografijos retai kada išsitenka vienoje publikacijoje, jos pildomos vėlesniuose leidiniuose. Neretai tų papildymų ir nėra. „Menta“ įgalina ne tik jas sujungti ir toliau pildyti, tęsti, bet taip pat suteikia šioms nuorodoms galimybę išsyk parodyti tai, ką jos ir ženklina – pačius tekstus. Suteikia galimybę tuos tekstus be papildomų paieškų skaityti, reikiant – kokybiškai išsispausdinti. Esama tinklapio struktūra mane kuo toliau, tuo labiau žavi. Savo vietą randa, vienu mygtuko paspaudimu prieinamos tampa ir knygų recenzijos, anotacijos, apžvalgos, garso ir vaizdo įrašai, tad žodis *bibliografija* čia netgi per siauras. Tokia struktūra ir pati traukia medžiagą – kad žinotumėte, kiek kartų Dainius Razauskas, kviečiamas kur skaityti paskaitos ir mano raginamas būtinai ją įrašyti, sakydavo „gal nereikia“. Bet štai „Menta“ – auksinis argumentas. Ar matėte, kiek Dainiaus skiltyje dabar garso įrašų? (*juokiasi*)

Kas svarbiausia šį tinklapį prižiūrint ir tvarkant?

Žiūrint į visumą – kad tinklapis nepavirstų informacijos sanvarta. Taigi svarbus „maksimalus minimalizmas“, estetiškas paprastumas pateikiant gausią medžiagą, prieigos patogumas. Trumpai tariant – tiesioginė panauda. Besaikis metatekstiškumas, kurį labai mėgsta kai kurios Europos struktūrinių fondų finansuojamos duomenų bazės, šiam reikalui, kiek teko patirti, menkai tetarnauja. Taip pat man rūpi labai konkretūs dalykai. Pirmiausia – kad pateikiamos metrikos būtų tikslios, be menkiausio rikto. Stengiuosi kiek galėdamas viską savomis akimis patikrinti. Tuomet svarbu, kad metrikų sistema būtų nuosekli, suderinta su skelbiamų failų pavadinimais. Galiausiai – kad visi skelbiami PDF'ai būtų kokybiški, t. y. ne tik gerai įskaitomi ekrane, su teksto paieškos galimybe, bet ir puikiausiai tinkami išsispausdinti. Pastarasis dalykas yra esminė tinklapio paskirtis ir užduotis, o nuolatinis pildymas ir tikslinimas – jau savaime suprantami dalykai.

Visi tinklapyje skelbiami PDF'ai yra kokybiški?

Didelė dalis „Mentoje“ esančių PDF'ų – leidybiniai. Šieji atitinka visus minėtuosius kriterijus. Senų publikacijų PDF'uose, tamtyč tinklapiui pagamintuose, yra tam tikrų išlygų. Taip – visi jie pakankamai kokybiški spausdinti, bet dėl patirties ir laiko stokos nepasirūpinau jų efektyvumu skaitmeniniam naudojimui, dauguma jų neturi vidinės teksto paieškos galimybės. Tiesa, taip kalbu tik apie savo paties gamintus PDF'us. „Mentai“ įsibėgėjęs ir to daryti man jau nebespėjant, netikėtai atsirado anoniminis pagalbininkas. Ką nuskaitmeninu, dabar siunčiu jam. Jono Petraičio (taip prisistato ano-

Tinklapių lankomumo statistika pagal skirtingų kompiuterių IP adresus.

timas) „Mentai“ gaminami PDF'ai – dabartinis etalonas. Visi šio etalono dar neatitinkantys PDF'ai anksčiau ar vėliau bus pakeisti. Tai irgi vienas tinklapio tikslų. Tačiau kol šis tikslas tebevykdomas, dera pripažinti – „Mentoje“ yra PDF'ų, kurie netinkami net spausdinti. Tiesa – jie gaminti ne mūsų. Ir jie bus perdaryti.

Dėl tokių PDF'ų nekokios kokybės knieti bent vienu pavyzdžiu ir pasišaipyti. Štai kad ir G. Beresnevičiaus knyga „Ant laiko ašmenų“. Smalsesnis skaitytojas lai palygina „Mentoje“ skelbiamą šios knygos PDF'ą³ su tuo, kas viešinama „E-paveldo“ puslapyje⁴. Va jums kokybė už dyką, nemokėškumas už pinigus. Nors jokia būdu taip nekalbėčiau apie „E-paveldo“ svetainę apskritai, nes yra ten ir tikrai geros, su „Menta“ syjančios medžiagos. Pavyzdžiui, PDF'ų pavidalu prieinami kone visi „Metmenų“ numeriai. Ir vis dėlto po galais, kodėl tokiu pat būdu negalėta paviešinti tarpukarinių dešimties „Mūsų tautosakos“ tomų, septynių „Tautosakos darbų“ tomų? Kodėl juos galima vartyti tik po vieną puslapį atskirais paveikslukais? Kokia iš to nauda, jei neįmanoma žmoniškai išsispausdinti ir perskaityti?

Kokie artimiausi planai? Kokia tinklapio ateities vizija?

Seniai laikas ir likusius „Liaudies kultūros“ numerius suskaitmeninti. Taip pat mintyse naujos skiltys. Minčių apskritai daug, nuo ganėtinai smulkmeniškų iki visa rėpiančių, bet „Mentoje“ viskas pamažu pamažu. Nors žiūrėkit, kiek jau daug.

Į „Mentą“ žiūriu kaip į neoficialią „Lietuvių mitologijos“ tyrimų chrestomatijos tritomio tąsą. Jei ji palengvins Lietuvos mitologinių tyrimų baruose besidarbuojančių ar šiaip juose ko ieškančių žmonių gyvenimus, nors kiek juos turtins, tinklapio vizija pildysis.

3. <http://tautosmenta.lt/gintaras-beresnevicius/>.

4. <http://www.epaveldas.lt/object/recordDescription/LNB/C1B0002961611>.

Simono Daukanto *Tautos menta*

Daukanto „Būdo senovės lietuvių, kalnėnų ir žemaičių“ turinio pirmasis paragrafas pradedamas: *Krašto vieta, jos privalumai, oras; tautos menta, daba, būdas ir įpročiai...*; paskui, skyriuje „Tikyba senovės lietuvių“, Daukantas rašo, kad senovės lietuvių žyniai turėjo *tikyba už pragumą, kuriuo svietą gorino, gandino dėl sugurinio ir sukrutinimo žmogaus m e n t o s ir dėl būtino sau paklusnumo. Lygia dalia tuo pačiu įrankiu guodė, laimino, džiugino ir linksmo dėl ištempimo tos pačios m e n t o s* (DkR I, 410, 529). Tuo būdu ir žmogaus, ir *tautos menta* tiesiogiai susiejama su senovės lietuvių tikyba arba, kaip dabar pasakytume, senovės lietuvių religija ir mitologija.

„Lietuvių kalbos žodyne“ *menta* apibrėžiama kaip „dvasia; sąmonė; protas“, ir nurodomi dar keli Daukanto pavyzdžiai, kaip antai: *Ne vien skilvį, bet ir mentą savo svečių džiugino* (LKŽ VIII, 17). Čia *mentos* nurodytą reikšmę dargi paryškina priešprieša „pilvas–galva“ arba, plačiau, „kūnas–siela“, „materija–dvasia“.

Nereikia skubėti žodžio *menta* laikyti Daukanto naujadaru – jis ne tik kūrė naujus žodžius, bet juoba stengėsi prikelti iš užmaršties senus, retai bevartojamus, ypač susijusius su dvasiniu gyvenimu ir galbūt kitados priklausiusius dvasinio, žynių luomo kalbai bei nunykusius kartu su juo (pamokantis šiuo atžvilgiu yra žodis *auka*, irgi laikytas Daukanto naujadaru, o štai pastaraisiais dešimtmečiais galutinai įrodytas esąs senas lietuvių religinis terminas).

Tačiau net jeigu Daukantas tikrai žodį *menta* sukūrė, tai sukūrė jį labai vykusį. Žodis puikiai žinomos šaknies – jos, pavyzdžiui, yra veiksmazodis *miñti* (*mina*, *minė*) „turėti galvoje, atmintyje, nepamiršti“, „atgaivinti sąmonėje, priminti“, „užminti (mįslę)“, „galvoti, tarti“ ir t. t., beje, turintis Mato Pretorijaus, M. Miežinio užrašytą lytį *menti*; taip pat daiktavardis *mentė* reikšme „pasitarimas“: *Piršliai gi tiesiog nuslinko į vidų ant mentės su seniais ir nuotaka* (iš J. Basanavičiaus surinktų pasakų); veiksmazodis *męsti*, *pa-męsti* reikšme „patarti“: antai pasakoje „Eglė žalčių karalienė“ iš Jono Basanavičiaus rinkinių, Eglei nežinant, kaip sudėvėti geležines kurpaites, *Senutė pamentė jai nunešti čeverykus pas kalvį*; kitame variante pati Eglė klausia senutės: *Močiutėle močiuke, pamensk, kaip tą šilkų kuodelį suverpusi* (LKŽ VIII, 18, 84; BSLPJ III, 424: Nr. 194); toliau tos pat šaknies dar yra *miñtė* „atmintis, protas“, pavyzdžiui: *Mintė neveikia* (Varėna) (LKŽ VIII, 232), galiausiai *mintis*, *manyti*, *mąstyti*, *sąmonė* ir devynios galybės kitų.

Kitose giminiškose kalbose žodį *menta* kone tiksliai atitinka lotynų *mens* (kilm. *mentis*), apibrėžiamas kaip „protas, siela“, „galvosena, nusistatymas“, „mąstymas, galvojimas“, „mintis“ ir t. t.; toliau, pavyzdžiui, anglų *mind* „protas, mintis, psichika, dvasia“ ir t. t. Abu šiuos žodžius netikslu versti nei atskirai „protas“, nei „siela, dvasia“ – juos atitinka būtent *menta* „dvasia; sąmonė; protas“. Šis žodis tad ir taisyklingai lietuviškas, ir nepa-

keičiamas savo prasme – kodėl gi reikėtų jo vengti, net jeigu tai tikrai Daukanto naujadaras? Mes juk nevengiame tokių naujadarų kaip *trintukas*, *pieštukas*, pagaliau *žinias-klaida* ir daugybės kitų. Šiaip ar taip, jau vien tuo, kad yra lietuviškas, jis tikrai pranašesnis už tos pačios šaknies tarptautinį *mentalitetą*. Juolab *tautos menta* tikrai yra arčiau esmės nei *nacionalinis mentalitetas*.

Labai paprastai ir tiesiai apie tai yra pasakęs Vydūnas: „Kur daugiau yra dvasios švitavimo, ten ir kuriama daugiau žodžių, kurie visokiomis savo galūnėmis tai atspindi“, todėl „iš tikrųjų kalbantysis turi kalbą gyvinti. Laikais yra žmonių, kurių vidujinis minčių ir nuotaikos tūris taip labai praneša kalbą, kad jos nebeužtenka tam apreikšti. Ir todėl ji turi būti nuolata papildomai kuriama“; tuo tarpu „svetimos kalbos žodžių vartojimas įrodo visados kalbėtojo nepajėgumą savigai mąstyti. Jo paties manymą turi užvaduoti svetimi – neaiškūs žodžiai“, mat „iš kiekvieno žodžio tik tada spindi aiškesnis sąmoningumas, kai jam prasmė nėra užkabinta, bet auginta iš jo šaknies“ (VdR I, 488, 490–492). Kalbą giliai apmąstė ir savo mąstymą kalba rėmė, iš kalbos augino ir pats Vydūnas, ir Maceina, Šalkauskis ir daugybė kitų, bene visi iškilieji lietuvių mąstytojai ligi pat šių dienų.

Dainius RAZAUSKAS

SANTRUMPOS:

BSLPJ III = *Lietuviškos pasakos įvairios*, surinko Jonas Basanavičius, III.

Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1997.

DkR I = Simonas Daukantas. *Raštai*, I. Vilnius: Vaga, 1976.

LKŽ VIII = *Lietuvių kalbos žodynas*, VIII. Vilnius: Mintis, 1970. = <http://lkz.lt/startas.htm>

VdR I = Vydūnas. *Raštai*, I. Vilnius: Mintis, 1990.

Pooling and promotion of research on the mythic worldview

The website www.tautosmenta.lt, launched in 2014, is dedicated to pooling and promoting research on Lithuanian religion, mythology and worldview. The website currently presents the work of 20 authors: their publications, audio and video recordings. Over 600 PDF files, many not available anywhere else, may be accessed; there are multiple links to publications in html format.

The website is focused towards easy access and direct utilisation. The aim is for the bibliographies of the authors to “come alive”, so that there would be the opportunity to read the texts at once, print them if needed. The author of the website’s idea — mythologist Dainius RAZAUSKAS; the website was created and is being managed by Ignas ŠLAJUS.